

La Creu Coberta de Batea

Pere Rams i Folch i Josep Mª Pérez i Suñé

La Creu Coberta o Creu de la Vall ha estat aixecada de nou i des d'aquest estiu, creu i temple, dominen la Vall Major de Batea, recuperant un dels símbols més importants de la població que des dels anys 30 del segle XX estava malmesa.

El Patronat pro Batea i l'Ajuntament de Batea signaren un conveni de col·laboració pel qual l'Ajuntament atorgava un ajut de 19.020,03 € al Patronat per tal que executés les obres de recuperació de la Creu de la Vall, atenent el caràcter històric i patrimonial de la Creu, així com les finalitats fundacionals del Patronat, entre les quals destaca la recuperació del patrimoni arquitectònic de la població. El projecte també ha comptat amb un ajut per un import de 5.149,83 € del Leader Plus, del Consorci d'Iniciatives Terra Alta.

L'obra ha comptat amb l'assessorament dels tècnics dels Serveis Territorials del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, els senyors Josep Cid i Salva Viladrich i ha estat realitzada per l'empresa bateana de José Maria Altés Fuertes. Pel que fa a la creu pròpiament dita, ha estat esculpida per l'escultor Xavier Solé i Borràs, de Vilalba dels Arcs.

La Creu de la Vall s'aixecava a l'esquerra del vell camí medieval, avui convertit en carretera, que anava de Batea a Nonasp, a la cruïlla d'aquest camí amb el de la Vall Bona que s'inicia al peu de la creu, segons Mn. Josep Alanyà, que va recollir les descripcions de gent del poble que encara l'havien vist sencera *in situ* abans de la seva destrucció, constava d'un sòcol format per una piràmide quadrangular truncada amb arestes axamfranades, d'una canya o fust octogonal, d'un capitell vuitavat ornamentat amb figures de sants de la devoció popular, i de la creu, de línies senzilles, amb un Crist Crucificat a la cara que mirava al poble i la Mare de Déu amb el Nen al Braç a l'altra. Segons aquesta descripció, J. Alanyà creu que es tractaria d'una creu gòtica, obrada potser al segle XIV. L'alçada de la creu deuria de ser d'uns

3,5 metres i estaria feta, segons ell, amb pedra arenosa del país. Aquest autor publica una reconstrucció de la creu feta per ell mateix a partir de les descripcions recollides (Josep Alanyà, *La Vila Closa III*, p. 179). Aquesta reconstrucció és molt semblant a una creu, també del segle XIV, que es conserva a la població de Sudanell, a la comarca del Segrià, i que surt fotografiada a la publicació d'Albert Bastardes

Pel que fa al temple, segurament aixecat al

Fotografia de l'any 2005, abans de començar la restauració

Card - *Cynara cardunculus*

Borratja o Borraina - *Borago officinalis*

HERBES REMEIERES DE LA TERRA ALTA

Amb els noms populars coneguts a la comarca. La informació completa de cadascuna d'aquestes plantes la trobareu a l'obra del Dr. Pius Font i Quer *Plantes Medicinals. Dioscòrides renovat*.
Fotografies de Kildo Carreté.

Sàlvia - *Salvia officinalis*

Vescarsí o muérdago - *Viscum album*

Xicòria - *Cichorium intybus*

Corona de rei - *Saxifraga longifolia*

Gitam - *Dictamnus hispanicus*

Prímula - *Prímula veris*

Hipérico - *Hipericum perforatum*

Cua de gat - *Sideritis angustifolia*

Culantrillo de pou - *Asplenium trichomanes*

Agrimòria - *Agrimonia eupatoria*

Orenga - *Origanum vulgare*

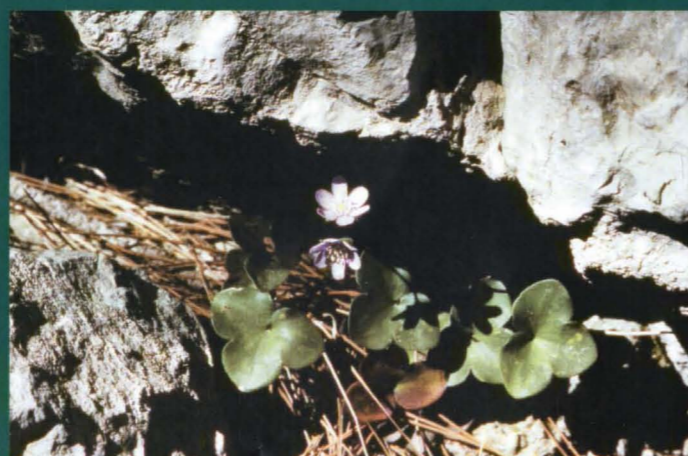
Peònia o rosa muntesa - *Paeonia officinalis*

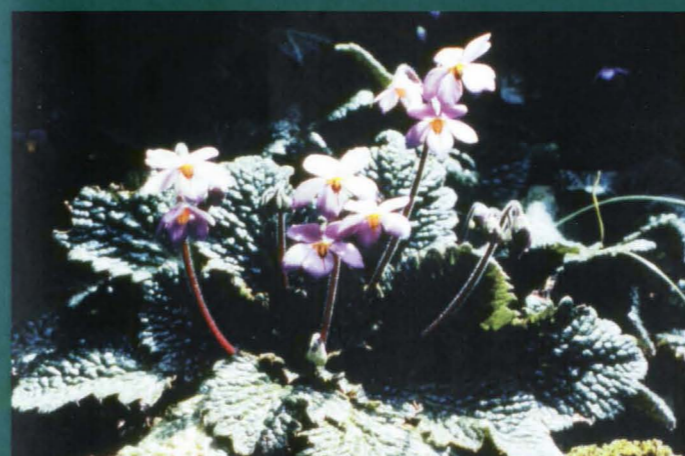
Centaura menor - *Centaurium umbellatum*

Ontina - *Artemisia herba alba*

Hepàtica - *Anemone hepatica*

Orella d'ós - *Ranunculus ficaria*

Belenyo negre - *Hyoscyamus albus*

segle XVIII, emmarcava la creu i li donà el nom de la Creu Coberta. Aquest templet constava de quatre pilars de pedra picada de secció quadrada amb els angles bisellats, amb una base senzilla i rematats per una imposta, les dues amb una motllura del tipus cavet o copada. Entre els pilars s'obrien quatre arcs de mig punt obrats amb maó de falca, i tot el conjunt era cobert amb bigues de fusta i teulada a quatre vessants, amb teula àrab. L'alçada total del templet deuria de ser d'uns 10 metres.

Davant de la creu hi acudien els fidels bateans en multitudinària i solemne processó de rogatives, presidida pel Prior de la Parròquia, acompanyat dels Beneficiats i dels Jurats de la Vila, quan els temps eren dolents per causa de llarga i greu secada o també perquè la pesta i les epidèmies feien estralls. Hi acudien des de l'església parroquial tot cantant les lletanies dels

Detall de la creu amb el Crist i capitell amb l'escut de Batea

sants, els salms penitencials i altres pregàries litúrgiques amb l'esperança ferma de conjurar tota aquesta mena de mals.

Pel que fa a la destrucció de la creu pròpiament dita, Josep Sánchez Cervelló, al seu llibre *Conflicte i violència a l'Ebre*, citant un article del diari *La Veu de Tarragona*, núm. 1266, 20-7-1932, pàg. 2, diu que esmicolaren la creu de pedra que hi havia a mitja hora de la població i per si fos poc, destruïren el piló de la Verge del Portal, Patrona de la vila, a uns tres-cents metres de l'entrada del poble. Tot i que l'article no especifica quina de les creus que hi havia al poble, tot sembla indicar que es tractava de la Creu de la Vall.

La degradació del templet que cobria la creu ha estat constant des de la destrucció de la creu pròpiament dita. La fotografia més antiga que disposem és la que surt publicada al llibre de Mn. Antonio Mascaró *Mis memorias*, a la pàgina 97 (que J. Alanyà també reproduïx al volum primer de *La Vila Closa*). En aquesta fotografia, feta segons l'autor els anys següents a la Guerra Civil, es pot veure que el templet conserva sencers els quatre pilars i només un dels quatre arcs de mig punt. La resta dels arcs estan trencats; de la teulada només es conserven algunes bigues i poca cosa més: la base de la creu està tombada al terra. Al projecte de recuperació de la creu fet per l'aparellador municipal Ramon Rovira apareix una fotografia de l'any 1966 on es pot veure que queda un pilar sencer i dos pilars que estan a mitges. La següent fotografia que disposem és la publicada per J. Alanyà al volum segon de *La Vila Closa*, a la pàgina 79, i pertany a l'any 1982. Entre la primera fotografia i aquesta, la destrucció del templet és prou evident: només es conserva sencer un dels pilars i la meitat d'un altre, amb un munt de pedres als peus. El nivell del camí ha pujat, amagant gran part de la base dels pilars. L'estat abans de la restauració era encara pitjor, ja que només es conservava un pilar, amb peces dels altres pilars als peus i altres peces retirades a la vora del camí. La vegetació cobria una part important de les pedres, donant-li un aspecte d'abandó absolut.

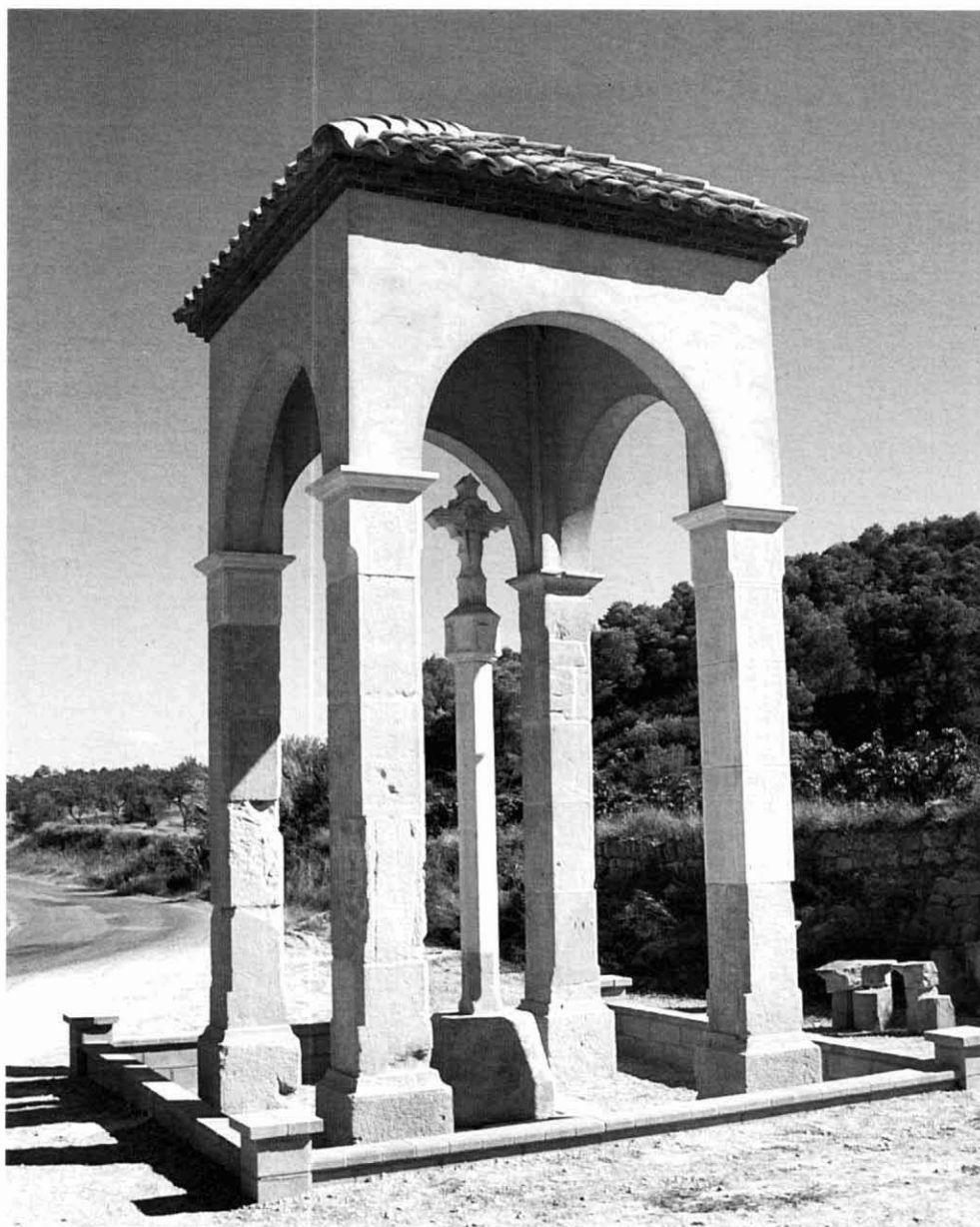
La restauració ha començat amb la neteja de la creu i la recuperació dels elements escampats al peu de la creu i amuntegats a la vora del camí. El picapedrer ha esculpit de nou les peces trencades i que no s'han pogut aprofitar de nou. Un cop col·locades les bases dels pilars i de la

creu al seu lloc, s'han aixecat els pilars i s'han fet les arcades entre els pilars, a base de parets de fàbrica amb acabat revestit als dos costats, a la part superior s'ha fet amb maons un remat tipus barbacana. La coberta s'ha fet amb una estructura piramidal i entallat de fusta tractada especial per a exteriors, amb una base de maons i coberta a quatre vessants amb teula àrab vella. Per a evitar l'entrada d'aigua i grava del camí i per a protegir-la dels vehicles que sovint circulen per la vora de la creu també s'ha col·locat un petit tancament al voltant del temple.

Pel que fa a la nova creu, s'ha fet un nou fust octogonal que s'ha ancorat al tros ja existent i a la base. Al capitell, també vuitavat, s'han esculpit l'escut de Batea i els tres productes

agrícoles més importants de la població: el raïm, les ametlles i les olives. Finalment, la creu ha estat esculpida imitant la que Mn. Josep Alanyà reproduïx, fent-la més senzilla en les traceries i en l'ornamentació, respectant però la forma i la disposició del Crist Crucificat a la cara de Batea i la Mare de Déu amb el Nen al Braç a la cara de Nonasp.

El passat 21 d'agost, durant les Festes Majors de Batea i dia de la Mare de Déu del Portal, la creu ha estat beneïda solemnement pels dos preveres fills de Batea, Mn. Cristobal Suñé i Mn. Josep Alanyà, amb la presència de les autoritats municipals, la junta del Patronat pro Batea i nombrosos veïns.

Agost de 2006, un cop acabades les obres